

במתנה.

אך איבעיא להו, אם כתב כל נכסיו לכת אצל הבנים, או במקרה שלא היו לו בנים, וכתב כל נכסיו לאשה אצל האחים, או שכתב כל נכסיו לאשה אצל בני הבעל [כלומר בניו שהיו לו מאשה אחרת], מהו? האם בכל אלו חושש לכבודן, או שכוונתו למתנה גמורה?

אמר רבינא משמיה דרבא, בכולהו [כת בין הבנים, ואשה אצל האחים, ואשה אצל אחי הבעל] לא קנתה, ואמרינן שכוונתו לעשותה אפטרופסית על נכסיו, לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה, שבהם ודאי כוונתו למתנה גמורה.

אך רב עזירא משמיה דרבא אמר: בכולהו [אשתו ארוסה, וגרושה, וכת בין הבנים] אין כוונתו לשם אפטרופסות, אלא למתנה גמורה, וקני, לבר מהאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל שבהן כוונתו לשם אפטרופסות, משום כבודן.

קלב-א

בעי רבא: בפשטות דברי שמואל נאמרו בשכיב מרע שכתב נכסיו, שאומדים את דעתו שלא התכוין למתנה גמורה. אך בבריא הכותב כל נכסיו לאשתו, היאך הדין? האם גם כן אמרינן שכוונתו לעשותה אפטרופסית, או שמא כוונתו למתנה גמורה?

וצדדי הספק, שמא רק בשכיב מרע הוא

חושש לכבודה, דניחא ליה דלישתמעון מלה [שישמעו בניו לדבריה] לאחר מותו, אבל בבריא, אינו חושש לכך, דהא קאי איהו [שהרי הוא קיים],

או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה [שישמעו בניו לדבריה] מהשתא, וכתב לה את נכסיו רק בתורת אפטרופסות, ולא בקנין גמור?

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא:

תא ושמע מה ששנינו בברייתא בענין זה: הכותב פירות נכסיו⁽¹¹⁰⁾ לאשתו, אין אומרים שבשביל מתנה זו מחלה על שיעבוד הקרקע שיש לה בשביל כתובתה, אלא גובה כתובתה מן הקרקע.

ולא זו בלבד, אלא אף אם כתב לה קרקע ופירות, למחצה לשליש ולרביע מנכסיו, גובה כתובתה מן השאר⁽¹¹¹⁾.

אך אם כתב כל נכסיו לאשתו, ואחר כך יצא עליו שטר חוב, הקודם לאותה מתנה, אך לכתובתה לא קדם: רבי אליעזר אומר, תקרע שטר מתנתה, ותעמוד על כתובתה. וכיון ששעבוד כתובתה קדם לשעבוד החוב, תגבה את כתובתה.

וחכמים אומרים: תקרע כתובתה, ותעמוד על מתנתה, ונמצאת קרחת מוכאן ומכאן.

ומבאר המהרש"א את קושיית התוספות: התוספות לא סברו כפירוש רשב"ם, שמדובר כשכתב לה קרקע ופירות למחצה שליש ורביע, אלא הבינו שכתב לה רק פירות בלא קרקע, ולכן התקשו, דפשיטא שלא מחלה על השיעבוד

110. כגון פירות הנמצאים בעין בקרקע, או שנתן לה קרקע לפירות. רשב"ם.

111. הקשו התוספות: מאי קא משמע לן, פשיטא שתגבה כתובתה מן השאר?

לקנין גמור.

דוחה הגמרא: **לעולם** מדובר אף **בשכיב מרע**, ומדובר במקרה שודאי כונתו למתנה גמורה, כגון במקרים שהובאו לעיל, שנחלקו בהם רב עזרא ורבינא, ורב עזרא מוקי לה ככולהו, ורבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה⁽¹¹²⁾.

הכא נמי יש להעמיד באשתו ארוסה ואשתו גרושה, ובהן ודאי כונתו למתנה גמורה ולא לשם אפוטרופסות.⁽¹¹³⁾

הגמרא דנה במחלוקת רבי אליעזר ורבנן שהובאה בברייתא לעיל:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים שאמרו, תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה, ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

ומקשה הגמרא: **למימרא** [משמע מדברים אלן] **דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא,**

כיון שבשעה שקיבלה את המתנה סילקה את השיעבוד מאותן קרקעות שקיבלה במתנה, וממילא חל עליהם שיעבוד הבעל חוב.

ואמר רבי יהודה הנחתום, מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו, תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. עד כאן הברייתא.

מדייקת הגמרא: **טעמא דיצא עליו שטר חוב**, אזי נחלקו האם מתנתה קיימת או לא, **הא לא יצא עליו שטר חוב קניא** לכולי עלמא, הגם שנתן לה את כל נכסיו.

ובמאי? באיזה מקרה מדובר?

אילימא בשכיב מרע, והא אמרת "הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופום",

אלא לאו, בבריא. ומוכח מכאן, דבמתנת בריא אין כונתו לעשותה אפוטרופסית, אלא

113. למסקנא, לא נפשט ספיקו של רבא, האם גם בבריא כונתו לשם אפוטרופסות, או לשם מתנה.

ויש לדון, היאך עלינו להתנהג בספק זה. דעת הרא"ש, כיון שלא נפשטה האיבעיא, לא קנתה, ועליה להביא ראיה כדי להוציא מהירשים. אך לדעת הריטב"א, כיון שיש בידה שטר מתנה, הרי היא מוחזקת בנכסים, ועל היורשים להביא ראיה כדי להוציא ממנה.

ומבאר הגר"ש רוזובסקי את יסוד מחלוקתם, הריטב"א סבר, שהשטר מקנה לה את הנכסים, והאומדנא של הנותן לעשותה אפוטרופסית הוי תנאי בשטר. ולכן כשיש ספק האם יש אומדנא, אין ספק מוציא מידי ודאי.

בשביל אותם פירות.

ותרצו התוספות: קמ"ל שכשנותן לה פירות שדה לכמה שנים, לא יוכלו היתומים לומר "גבי כתובתיך משדה זו", אלא תגבה משאר שדות שאין לה שהן כלום. לפי שרוצה לגבות כתובתה מיד, ובשדה שיש לה בה פירות ממילא אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד סוף הזמן שקיבלה את הפירות.

112. לענייננו אין נפקא מינא בין רב עזרא לרבינא, שהרי שניהם דיברו על אשתו ארוסה ואשתו גרושה. ולא נחלקו אלא בבת בין הבנים כדלעיל.

אלא שהגמרא השתמשה בלשון הסוגיא דלעיל, הגם שאין נפקותא בזה לדידן. רשב"ם.

המתנה אף כשיודעת שהבעל חוב יגבה אותה ממנה, כיון דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים] נח לה שיתפרסם בעולם שקיבלה מבעלה מתנה כה חשובה]. ולכן סברו חכמים שיצאה קרחת מכאן ומכאן.

עוד באותו ענין:

תנן התם בתלמוד הירושלמי במסכת פאה: הכותב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, אבדה כתובתה.

כלומר, אינה יכולה לגבות את כתובתה מהנכסים שנתן לבניו. הואיל וקיבלה גם היא קרקע באותו מעמד, מחלה על השיעבוד שיש לה בקרקע שנתן לבניו.

אבל מנכסים שיקנה לאחר מכן יכולה לגבות את כתובתה. כיון שהבעל משעבד לכתובת אשתו את כל הנכסים שקנה ושעתיד לקנות. ועל שיעבוד זה לא מחלה.

ומקשה הגמרא: וכי משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה?!

ומתרצת הגמרא: אמר רב, מדובר במקרה

וסבר, שאף על פי שאנו אומדים את דעת האשה, שאילו היתה יודעת שנכסיה יטרפו על ידי הבעל חוב, לא היתה מוחלת על השיעבוד שיש לה בהם, מכל מקום כיון שבפועל מחלה על השיעבוד, איבדה הכל, ותשאר קרחת מכאן ומכאן⁽¹¹⁴⁾.

וקשה, הרי תניא בברייתא, "הרי שהלך בנו למדינת הים, ושמע שמת בנו, ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים, ואחר כך בא בנו, מתנתו מתנה.

רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה.

כיון שאומדים את דעתו שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן".

ואמר רב נחמן, הלכה כרבי שמעון בן מנסיא. ואם כן קשה, מדוע כאן סבר רב נחמן שיש ללכת אחר אומד הדעת, ואילו בסוגיין פסק כחכמים שלא התחשבו באומד הדעת?

ומתרצת הגמרא: אכן בעלמא, יש ללכת אחר אומד הדעת, אבל, שאני התם, בכותב כל נכסיו לאשתו, שאינה חפצה לבטל את

לא אולינן בטר אומדנא?

ומבאר הקובץ שיעורים: ודאי אף רב נחמן מודה דאולינן אחר אומד דעתה לענין המחילה, אלא סבר שעל ידי אומדנא אין ליצור תנאי במחילה. וכדי ליצור תנאי במחילה בענין לאומדנא דמוכח טפי.

ועיין עוד בענין זה באור שמה (פרק ט מהלכותאישות), ובשו"ת בית הלוי (חלק ג סימן ג).

אך לדעת הרא"ש כונת הנותן אינהתנאי בשטר, אלא ביטול עיקר השטר, ואם כן יש ספק על עצם השטר, האם הוא קיים או לא. ולכן מספק אינה יכולה להוציא מהיורשים.

114. לכאורה קשה: כיצד אפשר לומר שרב נחמן אינו מתחשב באומדנא, הלא עיקר מחילתה היא על ידי אומדנא, [שהרי לא מחלה בפירוש, רק אמדנו את דעתה מדלא מיחתה, שמע מינא מחלה] ומדוע לענין גבית בעל חוב

שהבעל מוזכה להן את נכסיו על ידה. כלומר, שהאשה עשתה את הקנין עבור הבנים⁽¹¹⁵⁾.

וכיון שהיא משתדלת עבורם, וגם אינה מערערת כלום על מתנה זו, אומדים את דעתה שמחלה על השיעבוד שיש לה בנכסים אלו.

ושמואל אמר, אף אם לא זכתה במתנה עבורם, אלא במקרה שהבעל מחלק לפניו את נכסיו לבניו והיא שותקת, גם כן אומדים את דעתה שמחלה על השיעבוד.

אמנם, אף לדעת שמואל, אם לא נתן לה כלום באותו מעמד, אין שתיקתה ראייה. כיון שלא שתקה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה.

רבי יוסי ברכי חנינא אמר: אפילו אם לא היתה באותו מעמד, אלא בשעה שנותן לה **אומר לה** "טלי קרקע זו בכתובתיך", והיא לא ערערה, ודאי מחלה על השיעבוד שיש לה בשאר הנכסים.

קלב-ב ובכל מקרה, בין לרב, ובין לשמואל, ובין לרבי יוסי, מקולי כתובה שנו כאן.

אך שאר בעלי חובות, אינם מאבדים את חובם באומדן הדעת, כבאשה, ועד שלא יאמרו בפירוש "הריני מוחל על השיעבוד",

עדיין השעבוד קיים.

והטעם שבכתובה הקלו חכמים, כיון שיותר משהאיש רוצה לישא, אישה רוצה להנשא. אבל שאר בעלי חובות, שעושים טובה ללוה, אין מקילים בהם לאבד את חובם בחנם.

על כל פנים נתבאר לפי כל האמוראים לעיל, שאין האשה צריכה לוותר על השיעבוד בפירוש, ואף אם שתקה, שתיקה כהודאה.

ומקשה הגמרא: הרי תנן בסיפא דההיא סוגיא דפיאה: **רבי יוסי אומר**, אם קבלה עליה אף על פי שלא כתב לה קרקע כל שהוא, אבדה כתובתה.

מדייקת הגמרא: משמע מכלל דבריו, דתנא קמא סבר, כתיבה וקבלה⁽¹¹⁶⁾ בעי. ולא סגי בשתיקת האשה.

שאם תאמר בדעת תנא קמא דסגי בכתיבה בלבד, היה על רבי יוסי לומר, "אף על פי שכתב לה לא איבדה כתובתה אלא אם כן קיבלה עליה".

וכי תימא כולה רבי יוסי היא, וברישא השמיענו שבכתיבת קרקע כל שהוא איבדה כתובתה, ובסיפא השמיענו שאם קיבלה בפירוש, אף על פי שלא כתב לה איבדה

יכולה לזכות באותו כח אף עבור הבנים. ועיין עוד בשיעורי הגר"ש רוזובסקי (קכד) שיישב את קושיית הראשונים באופן אחר.

116. אך אם קיבלה על עצמה, ולא כתבה שטר על קבלתה, יכולה לומר, "נחת רוח עשיתי לבעלי", ולא התכוונתי למחול ממש.

115. הרשב"ם מפרש, שנתנה לו סודר שלה כדי שיקנה בו לבנים. כדקיימא לן שקנין סודר נעשה בכליו של קונה.

ובתוס' רי"ד מפרש, לא מדובר בקנין סודר, אלא שאמר לה "זכי בעבור בני".

והקשו הראשונים: כיצד יכולה לזכות עבור הבנים, הרי יד האשה כיד בעלה?

ותרצו: כיון שזוכה לעצמה בקרקע שנתן לה,